

Aalborg, den 09. maj, 2013
ref.alt01, pk/bha

Til Folketingets Børne- og Undervisningsudvalg

Vedrørende igangværende drøftelser om Regeringens Folkeskolereformforslag

Hermed fremsender SOPHIA elementer til en alternativ folkeskolereform.

Vi mener, der er fremkommet så megen saglig kritik af dele af regeringens/ministerens reform, at det er nødvendigt, at kigge nærmere på, om reformen ikke for massivt introducerer nærmest **uprøvede strukturer**, der dramatisk griber ind i både skolens og SFO's dagligdag. Strukturer der både styrer de metodiske og til dels indholdsmæssige dele af lærernes didaktiske proces og svækker SFO og dermed SFO-pædagogernes muligheder for at sikre kvalitet og sammenhæng i børnenes fritid.

Vi er ved at udarbejde et samlet alternativt forslag til udvikling af folkeskolen

Folkeskolen Alle børns skole¹

I den anledning holdt vi den 7. maj en konference med oplæg fra uddannelsesforskere og repræsentanter for forældre, lærerstuderende og politikere og et intensivt gruppearbejde med konferencedeltagerne. Dele af oplæggene og resultatet af deltagerne diskussioner indarbejdes i vores samlede oplæg.

Vi havde håbet at kunne udarbejde det samlede materiale inden den politiske proces var alt for fremskreden, men vi kunne desværre ikke holde konferencen tidligere, da vi ønskede en af Europas førende skoleforskere professor Gert Biesta, Luxembourg Universitet som hovedoplægsholder.

Med den stramme tidsplan, der er lagt for forligskredsens møder vil vores alternative forslag let kunne komme "for sent". Vi har derfor valgt at fremsende de helt konkrete elementer i vores materiale, der viser, at det med gældende folkeskolelov, L998 og L 379(inklusionsloven) er muligt at gennemføre den fortsatte udvikling af folkeskolens aktivitetsprægede og konkrete undervisning, lektiecafeer, tid til bevægelse og meget andet - uden at lave fuldstændigt om på skolens og SFO's struktur og skoledagens længde, gøre fritidstimer tvungne og lave aktivitets-timer adskilt fra lærernes faglige undervisning.

Vores konkrete forslag anbefaler samtidigt massiv forsøgsvirksomhed og forskning, de forskellige elementer kan indføres gradvis og skoleindividuelt svarende til skolernes allerede eksisterende forskellighed, men kan også foreskrives politisk.

Senere på måneden vil vores samlede skrift blive fremsendt.

Venlig hilsen
SOPHIAs lederteam

Per Kjeldsen

Louise Nabe-Nielsen

Erik Schmidt

¹ Formulering med afsæt i Unesco's Salamancaerklæring fra 1994 om den inkluderende skole

4b Konkrete forslag til udvikling af folkeskolen (Uddrag af "Folkeskolen – alle børns skole" – under færdiggørelse)

Udgangspunktet for en opstilling af forslag til udvikling af folkeskolen – forslag, der som nævnt ovenfor ikke skal udgøre en reform, der ændrer radikalt på folkeskolens struktur og metode må så nødvendigvis være **L998, Lov om Folkeskolen** med ændringer, specielt **L379, "Inklusionsloven"**.

Alle udviklingsforslagene baseres på paragraffer i de to lovsæt, enten eksplicit eller implicit. Alle forslag skal dog også ses i lyset af **§1, stk.1,2 og 3, formålsparagraffen** i L998.

Denne paragraf, der med fordel kan opsplittes i delformål – 22 i alt, angives her:

§1

Stk.1

- **Kundskaber**
- **Færdigheder**
- **Lyst til at lære**
- **Fortrolige med dansk kultur og historie**
- **Forståelse for andre lande og kulturer**
- **Forståelse for menneskets samspil med naturen**
- **Fremme den enkeltes alsidige udvikling**

Stk.2

- **Udvikle arbejdsmetoder**
- **Skabe rammer for**
 - **oplevelse**
 - **fordybelse**
 - **virkelyst**
- **Udvikle**
 - **erkendelse**
 - **fantasi**
- **Udvikle tillid til egne muligheder**
- **Lære at tage stilling og handle**

Stk.3

- **Forberede til**
 - **deltagelse**
 - **medansvar**
 - **rettigheder**
 - **pligter****i et samfund med frihed og folkestyre**
- **Skal foregå i en skole med**
 - **åndsfrihed**
 - **ligeværd**
 - **demokrati**

Snæver fokusering på kundskaber

I en sådan opstilling ses det tydeligt, hvor meget stk.1, specielt kundskaber, har fyldt i de sidste 10-15 års skoledebat og lovændringer med fokus på målpræciseringer (trinmål) og evaluering heraf med internationale målinger som PISA og nationale, som de nationale test. Der har ikke været megen interesse for stk.2 og slet ikke for stk.3, som ellers er den vigtigste, når vi snakker dannelse – og det er der mere brug for end måske nogensinde før!

Med regeringens reformforslag er det stadig kundskaber, der er i fokus – ligesom der er annonceret flere test. Kundskaber er vigtige, men de skal gå hånd i hånd med dannelse, ellers bliver det ikke hele mennesker, der kommer ud af folkeskolen.

Bred tilgang til udvikling – med ønske om forsøgsarbejde og forskning

Vi vil i nogle indledende afsnit i det færdige materiale gøre meget ud af at beskrive de forskellige begreber, her specielt dannelse. Men da de politiske forhandlinger om regeringens reformforslag pågår netop nu, har vi valgt at opliste en række konkrete forslag til udvikling af folkeskolen – forslag som umiddelbart kan gennemføres uden at skulle ændre i loven, som den er..

Udsættelse af en egentlig reform

Efterfølgende håber vi så at få mulighed for at sætte fokus på den overordnede diskussion om skolens formål – hvad er det for nogle mennesker, der skal komme ud af skolen - som bl.a. vores konference den 7. maj lagde op til at diskutere. Herefter – og på baggrund af forsøgs- og udviklingsarbejde og forskning - kan der så muligvis blive opbakning til en reform af folkeskolen, der bringer folkeskolen i overensstemmelse med børnenes og samfundets brede behov for selvstændige mennesker, der kan fungere i det demokratiske fællesskab som ligeværdige borgere!

Mangler ved nedenstående forslag

Som nævnt mangler der en politisk og professionel formålsdiskussion – den mangler også som forudsætning for nedenstående forslag – årsagen har vi forklaret i det indledende brev – og vi vil forsøge at rette op på manglen i det endelige materiale, vi som nævnt udsender senere på måneden.

Der mangler også at blive beskrevet en del elementer, som for eksempel: it, tosprogede elever, betydningen af den narrative skole og Sfo, ligeværdighed mellem fagene i stedet for fagenes hierarki, risiko for afskaffelse af pædagogiske råds møder, lærertilstedeværelse, indeklima, skolens bygninger generelt, skolens faciliteter.....

Endelig skal vi gøre opmærksom på, at den acceleration vi måtte foretage i formuleringen af nedennævnte forslag, gjorde det umuligt at nå at få indholdsbeskrivelser med fra konferencen den 7. maj, ligesom anvendt litteratur og forskningsreferencer ikke er anført.

4b1 Elevinddragelse i forhold til undervisningens mål, klasse miljøet, samværsregler

I henhold til L998. §18, stk.4, skal lærer og elev arbejde sammen om fastlæggelse af relevante mål for den enkelte elev i undervisningsprogressionen. I relation til L998, §1, stk.3, skal eleven/eleverne også medvirke ved vurdering af og målsætning for klasse miljøet, eventuelle klassesamspilsregler, der supplerer skolens ordensregler. Der skal i den forbindelse kunne etableres klassearbejde, ekstraordinært forældresamarbejde, årgangs- og afdelingssamarbejde med fornødne tid til dette arbejde hen over året.

Ovennævnte bestemmelser har hidtil levet et rimeligt upåagtet liv i relation til vurderinger af lærernes arbejdsopgaver. Det bør i den forbindelse fremhæves, at det er nogle meget centrale bestemmelser i relation til skolens dannelsesopgave. Der snakkes meget om uro og mobning, "mig"centrering o.l. I den forbindelse fremhæves ofte også forældrenes ansvar for "god opdragelse". Men det er også påvist at relationen mellem eleverne indbyrdes og eleverne og lærerne betyder utroligt meget. Derfor bør man fra skolestart til skoleafslutning arbejde offensivt med inddragelse af eleverne/klassen i det man samlet kunne kalde den demokratiske dannelse – også i relation til undervisningens progression for den enkelte elev og for klassen som helhed.

4b2 Om mål

Idet man fordel indtil videre kan fastholde L998 opstillede slutmål og fagmål, jf. L 998, §10, stk.1 og 2, bør man fjerne de eksisterende trinmål.

Med inklusionslovgivningen 2012 er presset på undervisningsdifferentiering øget betragteligt. Samtidig er spredningen i de enkelte klasser også øget gennem øgede klassekvotienter. Trinmålene er derfor mere og mere illusoriske og kan virke hæmmende på en innovativ, kreativ didaktik, både fagdidaktik og almen didaktik.

Hvis man som udgangspunkt er enige om, at alle elever skal blive så dygtige, som det er dem muligt – i forhold til alle L998's delformål i §1, både stk. 1, 2 og 3, har trinmålene ikke mere nogen betydning. Hvis man ad modum Bruner, "deler uddannelsesprocessen med eleverne", ses det endnu mere tydeligt, at trinmålene nærmest kan virke hæmmende eller arbitrære på en optimal differentieret undervisning (se 4b1).

4b3 Elevplaner

L998, §13,stk1og 2 og §13b, stk.1og 2, pkt.1 om løbende evaluering og elevplaner i henholdsvis 0-7. klassetrin og 8-9. klassetrin. Det generelle krav bør afskaffes og der laves kun elevplaner, hvor der er tale om elever med særlige behov, herunder inkluderede elever. For disse elever skrives elevplan i alle de fag, hvor elevplanen måtte være relevant. Det afgøres af lærerteamet.

Elevplaner er oprindeligt "opfundet" i den gamle særforsorg. De blev videreført i den senere amtsstyrede vidtgående specialundervisning, da særforsorgen blev ophævet, for de

elever, hvor fremskridtene var så små og langsomme, at det dels for lærerne var vigtigt at fastholde de mange forskellige tilgange, de måtte planlægge at anvende for at "nå" eleven – og for at kunne få forældrene til at forstå og fastholde denne tingenes tilstand.

Det har derfor aldrig været hensigten, at elevplaner skulle laves for elever, der på ganske almindelig vis har normalt udbytte af den givne undervisning i de enkelte fag i folkeskolen. For hovedparten af eleverne i en klasse vil det være fuldt tilstrækkeligt at videreføre traditionen med at orientere forældrene i mere generelle vendinger ved den halvårslige forældresamtale om elevens faglige udbytte af undervisningen.

Tilsvarende for elever, der har særlige muligheder for at avancere gennem det faglige stof hurtigere og med større kvalitet end gennemsnittet. Men man kan overveje, om det for flere elever end de omtalte elever med særlige behov kunne være hensigtsmæssigt, f.eks. for grupper af elever og forældre, at lave en elevplanlignende beskrivelse af elevens situation, hvad angår Folkeskolelovens §1, stk.3, om udvikling af den sociale empati, demokratisk forståelse m.v. Der synes at være et langt større behov for at snakke dannelse end at snakke om tilegnelsen af kundskaber og færdigheder, stort set hele skoleforløbet igennem.

4b4 Nationale test

Bør gøres helt frivillige og skal ikke indberettes – det skal orienteres, at lærerne kan bruge dem til intern evaluering af enkelte elevers egen udvikling over tid.

De nationale test kan ikke anvendes som et didaktisk værktøj. Dvs. testresultaterne kan ikke anvendes i lærernes planlægning af undervisningen for den enkelte elev. Det hænger sammen med, at testene ikke er såkaldt diagnostiske (se *diagnostiske test*). Nogle af testkonstruktørerne bekræfter dette på forespørgsel – en didaktisk anvendelse vil angiveligt kræve, at den enkelte lærer kan "åbne" svarene, hvilket ikke er muligt – eller det vil tage meget lang tid.. Der er derfor intet belæg for at opretholde de nationale test som rangliste grundlag. De er administrativt meget tidskrævende, og de giver eleverne en falsk fornemmelse af at blive målt med en vis grad af nøjagtighed.

4b5 Diagnostiske test

Kan med fordel bruges efter lærervurderet behov på alle klassetrin i dansk, matematik, engelsk og andre fag, hvor testene findes. Kan specielt i indskoling bruges som screeningsværktøj. På alle årgange kan de bruges overfor elever med særlige behov eller mulige specifikke vanskeligheder.

Ved diagnostiske test forstås test eller prøver, der afdækker elevens stærke og svage sider. Dermed kan testresultaterne give stof til den didaktiske proces. Efterfølgende kan te-

stene bruges som evalueringsværktøj på effekten af den gennemførte undervisning eller særlige støtte. De bruges allerede i vid udstrækning.

Testforlaget skal opfordres til at udvikle diagnostiske test til andre fag over tid. For eksempel læseafhængige test til fag som samfundskundskab, fysik o.l.

Specialinstitutterne og –skolerne skal sikres økonomiske muligheder for fortsat specialtest-udvikling indenfor specifikke funktionshandicaps som dysleksi, dysfasi, dyskalkuli etc.

4b6 Den fagfaglige [boglige] undervisning skal også være konkret og aktivitetspræget.

Der formuleres en tilføjelse til L998(folkeskoleloven) af 16.08.2010, §1, stk.1: "Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der inkluderer konkrete og praksis-relaterede elementer og aktiviteter....." . Men man kan også og nok bedre i stedet blot indskærpe mulighederne for praksisrelateret, aktivitetspræget konkret undervisning gennem reference til §5,stk.1 og §18,stk.1(undervisningen skal svare til den enkelte elevs behov)og stk.2 (om udfordringer for alle elever..)

I årtier har det været fremført at folkeskolen er for boglig. Der er da heller ingen tvivl om, at en undervisning, der også er konkret og aktivitetspræget vil svare til en del elevers behov og udfordre dem relevant. Der er ingen tvivl om, at en sådan undervisning, for de fleste elever, vil være en god platform, for en efterfølgende mere ordinær faglig teoretisk, boglig undervisning. For de sprogligt og læseteknisk svageste elever vil det givetvis løfte deres faglige udbytte af den samlede undervisning. Der er således helt klart positive elementer i aktivitetsbegrebet. De sprogligt og bogligt svage elever vil profitere af en aktivitetspræget undervisning, da denne kan give dem den konkrete begrebstilegnelse, der vil lette tilegnelsen af de abstrakte begreber, der ligger i den bogligt funderede undervisning. De meget vidende elever vil også kunne profitere heraf, da de får udvidet indholdet af deres tilegnede abstrakte sprogbasebegreber.

Det er dog uhyre vigtigt ved anvendelsen af konkret og aktivitetsprægede metoder at man ikke adskiller denne undervisning fra den teoretiske undervisning – der skal være en kontinuerlig sammenhæng. Dette kan kun sikres, hvis det er den samme lærer der "inde i sit fag" etablerer denne sammenhæng. Alt andet vil være kunstigt, kræve omfattende koordinerende planlægning. Det vil i øvrigt også være ude af trit med den udvikling, der allerede er i gang i folkeskolen, hvor en både faglig og tværfaglig undervisning ofte inkluderer konkrete og praktiske forløb eller aktiviteter.

Det skal i øvrigt fremhæves, at selvstændige og fra den faglige undervisning adskilte aktivitetstimer er meget forberedelseskrævende, specielt hvis timerne skal gennemføres med pædagoger, der ikke umiddelbart kan transformere den linjefagsuddannede lærers undervisning til en aktivitet eller praktisk forløb.

Med ovenstående forslag til ændring af formålsparagraffen eller påpegning af mulighederne i de fremhævede §'er skulle den ønskværdige sammenhæng i fagenes teoretiske og konkrete praksisnære indhold kunne sikres – også i tværfaglige forløb.

For god ordens skyld bør det bemærkes, at en gennemgribende indførelse af ovennævnte kombinerede undervisningsform vil forstærke et allerede eksisterende behov for en analyse af alle fagenes stof - vurderet for indhold af konkrete begreber og tilsvarende muligheder for konkret billed- og/eller sproglig kommunikation/formidling. Det kræver medvirken af pædagogisk, psykologisk og både faglig og almen didaktisk kyndige. Det behøver dog ikke at forsinke den udviklingsproces, der er i gang på skolerne. Arbejdet kan foregå over tid i forbindelse med den nødvendige løbende efteruddannelse af lærerne.

Se undervisningskonsulenter og fagfaglige foreninger og efteruddannelse.

4b7 Faglige vejledere/undervisningskonsulenter i stedet for læringskonsulenter (se 4b9)

4b8 De fagfaglige foreninger inddrages

Fagenes foreninger skal inviteres til at forestå analyse og beskrivelse af alle folkeskolens fags muligheder for konkret og funktionel begrebsdannelse i praksisrelaterede og aktivitetsprægede supplerende forløb til den såkaldt boglige teoretiske undervisning. Herudover skal foreningerne også forestå gennemførelsen af efteruddannelse af lærerne heri. Analysearbejdet skal foregå sammen med elever og relevante fagfolk. Foreninger får mulighed for over en f.eks. 3 årig periode at ansætte undervisningskonsulenter som nævnt i 4b5 med en bevilling på finansloven på ca. 4 millioner kr. pr. forening pr. år i 3 år.

De faglige foreninger, dansklærerforeningen, idrætslærerforeningen, matematiklærerforeningen etc. anmodes om at "huse" disse team og lede dem. Der skal ske opslag af stillinger. Foreningerne gives bevilling fra Børne- og Undervisningsministeriet til aflønning og til foreningens samarbejde med disse fagpersoner i et permanent fagudvalg, der skal udvikle det enkelte fag som ovenfor beskrevet. Herudover skal der gennemføres en stofrevision og indhold, omfang og metodiske muligheder skal beskrives. Der skal også sikres en løbende inddragelse af vigtige samfundsudviklinger.

Man må anse de fagfaglige foreninger for at være det "sted", hvor der er samlet eller nemt kan samles undervisere med en kombination af relevant teoretisk viden og erfaringsgrundet indsigt.

4b9 Læringskonsulenter

Der bør ikke oprettes et korps af læringskonsulenter. (se 4b7)

Ved at ansætte læringskonsulenter fremmes en tænkning, hvor man fokuserer ensidigt på et resultat af lærernes undervisning og ikke på den samlede fag- og almenpædagogiske proces. Det reducerer læreren til en metodeforvalter. Dermed svækkes lærerens ansvar for det samlede arbejde med undervisning og læring. Til gengæld bliver det lettere for eksterne aktører at "markedsføre" konceptpædagogiske læringsystemer, der uomgængeligt fører til en indsnævring af lærerens samlede pædagogiske indsats.

4b10 Bevægelse, motion

Eleverne skal sikres ekstraordinær bevægelse, motion hver skoledag – udover den bevægelse og motion, der indgår i undervisningen i faget idræt og mer eller mindre tilfældigt i børnenes frikvarterer. Det påhviler hver enkelt skole at indpasse denne ekstraordinære aktivitet i løbet af skoledagen, i frikvarterer, som en pauseaktivitet i undervisningen, hvor denne er skemalagt med flere sammenhængende lektioner, som start og/eller slut på skoledagen o.l. Aktiviteten kan således med fordel opdeles i flere perioder i løbet af dagen.

Der skal tages hensyn til børn med særlige behov, fysik o.l., tilsvarende undervisningsdifferentieringen i idræt. For elever der deltager i skolens lektiecafe, kan bevægelse muligvis med fordel indarbejdes i aktiviteterne i lektiecafeen.

4b11 Lektiecafe

Alle skoler skal kunne etablere såkaldte lektiecafeer efter behov. Lektiecafeerne skal betjenes af erfarne lærere, gerne med uddannelse i specialundervisning. Cafeerne er ofte oprettet med timer fra støttetimepuljen. De kan også oprettes med basis i L998, §3, stk.3 om tilbud om undervisning i fritiden og §5, stk.6 om tilbud om supplerende undervisning.

2024: I perioden frem mod 2024 bør der gøres forsøg med bortfald af lektiebegrebet, hvorved lektiecafeerne skal revurderes i deres funktion – måske omdøbes til støttecentre af en slags?

Lektiecafeer har været kendt siden 80'erne, hvor der blev gjort forsøg med såkaldt "lektieundervisning". Siden er der på de fleste skoler etableret lektiecafeer, specielt i indskolingen. Så man bør lade skolerne komme med input om den fortsatte udvikling på feltet. Undervisningen på cafeerne bør i princippet være frivillig, men bør også kunne foregå på baggrund af henvisning fra lærerteam og/eller forældre. Det er klart at cafeen også skal omfatte tilflyttere, syge børn efter fravær, og inklusionselever med mindre omfattende særlige behov.

Elever med behov for særlige udfordringer skal også kunne deltage – bl.a. som hjælpere for andre elever. Der ligger mange muligheder for ekstraordinær udvikling i at være vejledere.

Vedrørende udviklingen frem mod 2024 skal det bemærkes, at man så småt er ved at indse, at lektier, der laves af eleverne selv, ikke fremmer elevernes læring, specielt ikke for de

svage. De meget dygtige elever kan dog på frivillig basis arbejde videre med de forskellige opgaver hjemme eller på skolen efter den skemalagte tid – mens de øvrige elever kan, og elever med særlige behov skal frekventere skolens lektiecafé. Her foregår undervisning i lektier; - der er ikke tale om selvstændig lektielæsning, men om en lærerstyret, ekstraordinær undervisning i det stof eller de arbejdsformer, som eleven har svært ved. I vid udstrækning kan denne lektieundervisning (ligesom de dygtige elevers frivillige lektiearbejde) foregå over internettet. Der er i så fald hotlinehjælp at hente hos lærere, som får tildelt timer til denne funktion.

Samtidigt med udviklingen af ovenstående kan der ved løbende evaluerende kontakt mellem faste elev- og forældreteam og klassens lærerteam træffes aftaler om på hvilken måde forældrene kan understøtte skolens undervisning gennem deres børns inddragelse af forældrene i det børnene for tiden arbejder med eller snart skal beskæftige sig med i skolen. Jf. L998, §2, stk.3 om elev- og forældreansvar.

4b12 Afgangsprøver

Bevares som de er. Der bør dog forsøges med afgangsprøver i alle fag i 9. klasse i form af et eller flere projekter gennem året og med løbende evaluering med medvirken af både lærer(e) og elever.

2024: I perioden gennemføres egentlig forskning, hvor der arbejdes med afskaffelse af prøver i en slutperiode (april/juni). I stedet gennemføres ovennævnte projektarbejdsform i forskellige design og med indbyggede valgfagslignende emner. Samtidigt hermed overvejes indførelse af 12 års undervisnings- og uddannelsespligt, som i Finland.

4b13 Skolen som forskningsmiljø

Der skal etableres en løbende vurdering af behovet for forskning på den enkelte skole (en slags feltforskning) eller på udvalgte skoler (det kan også være forsøgsvirksomhed) til sikring af, at udviklingen til stadighed vurderes ud fra videnskabelige kriterier. Det hele med henblik på verifikation eller falsifikation af hypoteser og fremskaffelse af viden og erfaringsbegrundet indsigt, der kan begrunde ændringer i lov og bekendtgørelser samt løbende revision af centralt udarbejdede vejledninger.

Børne- og Undervisningsministeriet, professionshøjskolerne, de i andet punkt nævnte undervisningskonsulenter og de fagfaglige foreninger samt Danmarks Lærerforening og Skolelederforeningen bør i fællesskab forestå styringen af denne type forskning.

Om forskning "inde i skolen" og med lærerne som initiativtagere nævner R. Schäfer i "Skolen som forskningsmiljø", at det er meningsløst, at lærere ikke medvirker i forskning "på stedet" af deres arbejde. Der er ingen tvivl om, at udviklingen af en løbende forsøgs- og forskningsproces med hypoteseformuleringer og afprøvninger vil fremme lærernes (og elevernes) bevidsthed om både didaktik, uddannelse og dannelse. Det vil også være hen-

sigtsmæssigt i relation til det voldsomme pres fra evidenstænkere, idet forskningsresultater, som lærere og elever på den enkelte skole kommer frem til, har en helt anden kvalitativ betydning for de implicerede, end hvis de udefra får præsenteret færdige evidensbase-rede modeller!

4b14 Skemalægning

Skemalægningen bør være dynamisk – dvs. at der ikke mere skal kunne lægges et års-skema, hvor alle uger er skemalagt ens bortset fra nogle få temauger o. lign. En dynamisk skemalægning med blokskemaer og sammenhængende undervisningsforløb i de enkelte fag på min. 4 timer, hvor sidste time samtidig er den pågældende klasses sidste time den pågældende dag, er et nødvendigt tiltag for at sikre, at faglærerne sammen med deres elever kan planlægge konkret og funktionel undervisning, der inkluderer aktiviteter både i og uden for skolen.

I den forbindelse skal det nævnes, at få-timers fag skal kunne læses i blokke (blokskemaer), således at man henover skoleåret veksler mellem blokskemaundervisning og pauser i faget. Det skal også skemamæssigt gøres muligt, at lærerteamet for den enkelte klasse kan gennemføre tværfaglige forløb som ovenfor beskrevet for de enkelte fag.

Ovenstående bemærkning om dynamisk skemalægning har belæg ikke kun i relation til ønsket om, at undervisningen kan gøres varieret mellem teoretisk abstrakt boglig undervisning og konkret funktionelt praktisk undervisning med aktiviteter. Der er også belæg herfor i moderne indlæringspsykologi, kommunikationspsykologi og motivationspsykologi. Herudover må det bemærkes, at flertimers-moduler også sikrer en mere effektiv udnyttelse af den samlede undervisningstid, idet man undgår hyppige afbrydelser af undervisningen for at skifte fag og måske lokale. Man bør ved skemalægningen være opmærksom på enkelte elevers behov for stabilitet og forudsigelighed.

4b15 Skolerådet udvides og skifter navn til ”Rådet for børns uddannelse og dannelse”.

Skolerådet udvides med repræsentanter for dagtilbuddene og skifter samtidigt navn til ”Rådet for børns uddannelse og dannelse”.

Det nye råd bør i øvrigt omfatte flere praktikere og færre organisationsrepræsentanter end det nuværende skoleråd. Formandskabet bør alene bestå af professionsudøvere fra dag-institutions- og skoleområdet og de tilsvarende professionsskoleafdelinger.

Navnet sikrer, at der er fokus på både udviklende pædagogik, undervisning og dannelse. Derved undgår man ensidighed i opstillingen af formål med børns anvendelse af dagtilbud og opfyldelsen af deres undervisningspligt i folkeskolen. Man fjernes sig også fra den udbredte aktuelle tendens til at se mere på læring end på den didaktiske proces, der sikrer læring.

Det er så vigtigt, at et råd som det nævnte får som primær opgave at skabe et nyt paradigme for formålet med børns ophold i institution og skole til afløsning af det endnu fremherskende NPM og videnskabsteoretiske positivisme-paradigme. Et nyt paradigme, der anerkender at ikke alt kan objektgøres og måles, at mennesket er et subjektivt kvalitetssøgende individ med værdi i sig selv. Det skal børn kunne mærke – så de dannes som mennesker og ikke kun som samfundsrelevante ressourcepersoner!

4b16 Forlænget skoledag

Skoledagen bør ikke generelt forlænges udover undervisningspligtens opfyldelse. I forbindelse med udvidelsen af timetallet i de praktisk musiske fag, idræt og måske andre fag kan der komme andre vurderinger på banen. Men som udgangspunkt er der intet belæg for et ugentligt timetal for 4.-9. klasserne på mere end 30 timer og for 1-3 klasserne på 25 timer.

For børn, der kan profitere af anvendelse af skolens lektiecafe kan skoledagen forlænges med den time, der allerede er indskrevet i L998, §3,stk.3 om undervisningstilbud i fritiden. Se *lektiecafe og aktivitetstimer og fagundervisning*.

4b17 PPR

PPR's rolle i skolens hverdag skal revitaliseres. Det gælder overfor alle de elever, der inkluderes, der ikke segregeres som tidligere og for de elever, der i øvrigt af forskellige årsager får støtte i de klasser de pågældende går i, og de lærerteams, der forestår undervisningen i de pågældende klasser. Det gælder specielt, hvad angår anvendelsen af oprindeligt læreruddannede cand.pæd.psych.'er.

Begrundelsen for en øget indsats over for nævnte elevgruppe og de tilhørende klasser skal findes i, at de stadigvæk kræver en undervisningsdifferentiering, man med fordel ville kunne kalde specialundervisning.

Uanset valget af betegnelse, er det i hvert fald vigtigt, at supplere lærernes almindelige fagdidaktiske og almenpædagogiske arbejde med undervisningsdifferentiering med en pædagogisk-psykologisk tilgang til analyse af de pågældende elevers særlige behov og deraf afledte særlige didaktiske krav til læreren. Da der ofte er tale om adfærdsproblematikker, uroskabende adfærd og/eller kontakt- og trivselsproblemer, er det ikke gjort med en mere eller mindre tilfældig støtte.

Allerede i 2007 udarbejdede PPF i samarbejde med Landssamrådet for PPR-chefer en rapport, der beskrev nogle af de tanker, der ligger bag ovenstående forslag. I lyset af de undersøgelser, der viser (bl.a. Örebro-undersøgelsen), at den vigtigste faktor for læringskvaliteten er lærernes og elevernes trivsel samt behovsrelevant differentieret undervisning, jf. §18,stk.1 og 2 i L998, er det tvingende nødvendigt, at støttetimetildeling og eventuelt didaktisk vejledning ikke kun hviler på skolelederen. Ved anvendelsen af pædagogiske psykologer opstår der et uddannelsesbehov, idet der allerede med nuværende funktioner er for få pæd.psych.'er ansat ved PPR. Helt aktuelt har PPF og KL fremhævet at det her

nævnte behov er massivt til stede og det haster med at få uddannet nye cand.pæd.psych.'er.

4b18 Valgfag

2024. I perioden frem mod 2024 kan de i andet punkt nævnte undervisningskonsulenter i forbindelse med deres arbejde med at analysere fagenes stof og muligheder for konkret undervisning med praktiske aktiviteter også vurdere overbygningsfagenes muligheder for at trække emner ud eller tillægge fagene emner af valgfags karakter, som de er beskrevet i nuværende række af valgfag, med henblik på etablering af emneorienterede forløb inden for de pågældende fag eller i tværfag, således at valgfag som helt uafhængige "fag" med tiden bortfalder. Der vil her nok være tale om et markeret behov for forsøgsvirksomhed, måske endda forskning i feltet, før man skal gribe til ændring af L998 og en generel indførelse af princippet.

Forslaget inkluderer, at man udvælger emnerne ud fra et alment dannende perspektiv eller et specifikt dannesperspektiv – hermed skulle det kunne undgås, at "valgfag" eller transformationer heraf til selvstændige projektføløb eller emneforløb "inde i" de enkelte fag får hobbypræg. Dette for at understrege dannelsesbehovets omfang eller styrke, specielt i afgangsklasserne, hvor eleverne udsættes for et massivt "bombardement" af privat og profitorienteret dannespåvirkning via medierne.

4b19 efteruddannelse – lederne

Skolelederne bør primært efteruddannes i pædagogisk ledelse og strategisk analyse.

Hvad angår de rent administrative opgaver bør skolens sekretariat efteruddannes i administration og økonomistyring, så skolelederen kan koncentrere sig om den pædagogiske ledelse og den strategiske udvikling af skolen. Det vil også understrege betydningen af, at skolelederen er læreruddannet.

I løbet af få år vil vi erkende, at kvalificering af skolens ledelse ikke sker gennem efteruddannelse i administration og organisationsudvikling af forskellig art, men gennem en markant udvikling af lederens rationelle autoritet på det pædagogiske og dannelsesmæssige område. Specielt bør lederen uddannes til at:

- udøve personalepleje,
- sikre den enkelte ansattes optimale udnyttelse af egne resurser i sin professionsudøvelse,
- skabe betingelser for at den enkelte lærer og pædagog kan gennemføre sin professionsudøvelse kvalificeret. Det vil sige at lederen i samarbejde med personalet kan gennemføre strategiske analyser – med henblik på en løbende vurdering af den kontekst den enkelte elev og klasserne befinder sig i – både hvad angår elevgruppens kompleksitet intellektuelt og adfærdsmæssigt og klassens samlede miljø
- sikre den enkelte lærers indflydelse på eget professionelle liv.

Hermed vil skolelederen endegyldigt komme til at fremstå som den rationelle autoritet, lærerne har brug for – og ikke den irrationelle autoritet, der administrerer gennem stillingens magtbeføjelser.

4b20 efteruddannelse – lærere og børnehaveklassepædagoger

Bør primært dreje sig om, men naturligvis defineret af de implicerede:

- *undervisningsdifferentiering*
- *udvidelse af den fagfaglige undervisning til også at omfatte konkret og funktionel begrebsdannelse inkluderende en praktisk aktivitetspræget undervisning.*

Herudover er der naturligvis specifikke efteruddannelsesbehov for den enkelte faggruppe, lærerteam og for den enkelte lærer personligt. Det gælder eksempelvis efteruddannelse i lektieundervisning på lektiecaféerne, AKT-støtte og anden speciel støtte til børn med særlige behov m.m.m.

Det er vigtigt at understrege, at alle lærere skal kunne gennemføre undervisningsdifferentiering kvalificeret og i sammenhæng hermed gennemføre en aktivitetspræget konkret undervisning uanset fag, jf. L998, § 18, stk. 1 og 2, [så undervisningen] "svarer til den enkelte elevs behov og forudsætninger" og [planlægge og tilrettelægge undervisningen], "så den rummer udfordringer for alle elever". Endvidere skal lærerne kunne tage hensyn til §5, stk.1 om indholdsvalg og tilrettelæggelse af undervisningen i relation til elevernes behov for varieret og "brugbar" undervisning....

I det øjeblik lærerne behersker ovenstående, vil kvaliteten af "aktivitetspræget" undervisning være langt højere indenfor fagene og i tværfaglige forløb end i mer eller mindre tilfældige faglige koblinger til i øvrigt løsrevne aktivitetstimer! Det er derfor intet grundlag for at lave særskilte aktivitetstimer, og der er heller ikke behov for ændringer af Folkeskoleloven, for at en praktisk aktivitetspræget undervisning kan finde sted inden for rammerne af det enkelte fag eller tværfagligt.

4b21 Resultatkontrakter

Der bør ikke udfærdiges resultatkontrakter for skoleledere – umiddelbart er det upassende, når der er tale om ledelse af en kulturinstitution, idet en kulturinstitution i sagens natur ikke kan gøres til genstand for ledelsesstyring af traditionel karakter. Såfremt man alligevel kommunalt eller centralt ønsker resultatkontrakter, skal disse være udformet i overensstemmelse med humanistisk videnskabsteori, som minimum med baggrund i kritisk realisme. Udformning af resultatkontrakter bør derfor foregå lokalt og i et meget tæt samarbejde mellem den centrale forvaltning og skoleledelsen, skolebestyrelsen og de ansatte.

2024: I 10året fra 2014 bør der i givet fald blive udført videnskabelige forsøg med udformningen og anvendelsen af resultatkontrakter med baggrund i humanistisk videnskabsteori. Det vil give en helt anden skolekultur, hvis man gennem en sådan tænkning begynder at

anerkende processen fra den individuelle personlige intrasubjektive opfattelse af virkeligheden hen imod en fælles intersubjektiv opfattelse – i modsætning til den fremherskende positivistiske videnskabsteori, hvor man tilstræber, at selv kvalitative variabler skal forsøges kvantificeret med hensyn til såkaldt objektive målinger og resultatvurderinger

4b22 Engelsk fra 4. klasse, evt. 3. klasse (forsøg)

Engelsk bør først starte i 4., eventuelt i 3. klasse.

I betragtning af, at man for tiden har et mål om, at alle elever skal kunne læse ved udgangen af 2. klasse, selvom man ved at målet ikke kan nås, både i lyset af den viden, der er om en spredning i den almindelige klasse på ca. 4 udviklingsår, samt specifikke problematikker, der opstår på grund af, at der også i klassen er elever med særlige behov og nu også inkluderede elever med omfattende særlige behov. Da der således er adskillige elever i hver enkelt klasse, der i 1. klasse endnu har meget store problemer med at tilegne sig det verbale sprog, både hvad angår opfattelse og egen tale, at det klart hæmmer læseindlæringen, vil det svække fremdriften i dansk yderligere, hvis eleverne skal have engelsk allerede i 1. klasse. For de sprogligt mest udviklede elever vil det ikke være nogen hindring for senere at få stort udbytte af engelskundervisningen at vente, og for de svageste elever vil det være en betingelse, at engelsk ikke optræder for tidligt i skoleforløbet.

4b23 Erhvervsmæssig beskæftigelse eller uddannelse i 8. og 9. klasse (forsøg)

L998, §33, stk.3 til stk.7 (om undervisningspligtens opfyldelse i ungdomsskolen og/ eller egentlig erhvervsmæssig beskæftigelse eller uddannelse) bør bringes i anvendelse efter behov og ikke efter aktuel økonomi. Elevens tilknytning til hold eller klasse på egen skole eller ungdomsskolen bør samtidigt sikres ved hensigtsmæssig fordeling af det erhvervsmæssige arbejde og skolegang på ugedagene. Kriteriet for anvendelse af §33 bør alene være en mellem elev, forældre og vejleder opnået enighed om, at eleven ikke umiddelbart kan profitere tilstrækkeligt af fortsat almindelig skolegang til at overgang til ungdomsuddannelse kan foregå efter 9. subsidiært 10. klasse.

Det vurderes at §33 bruges i for tinge omfang i forhold til behovet. Undervisningen i dansk og regning skal tilrettelægges med mest mulig konkret og praksisnær tilgang.

4b24 Værkstedarbejde på skolen i særlige forløb (er afprøvet tilstrækkeligt)

L998, §9, stk.4 bør udvikles til at omfatte en flerhed af skoler. Se nærmere herom i materiale fra Bavnebakkeskolen i Støvring ved Aalborg.

Et sådant deltidstilbud til skoletrætte og bogligt svage elever vil fremme kvaliteten af deres skolegang i øvrigt.

4b25 1 til 3 års ekstra undervisningsår

Muligheden for at få op til 3 ekstra undervisningsår bør kunne bringes i anvendelse mere smidigt end det er tilfældet nu. Derved kunne man have den målsætning at det er 100% af en årgang, der skal have en form for ungdomsuddannelse. Det kræver at man redefinerer undervisnings- og uddannelsesbegreberne.

5b Konkrete forslag til udvikling af SFO

5b1 SFH – skolefritidshjem

Til en begyndelse bør man ændre SFO navnet til SFH - skolefritidshjem eller blot FH – fritidshjem – og deltagelsen skal være frivillig..

Da skolefritidsordningen blev indført i slutningen af 80'erne og begyndelse af 90'erne blev antallet af fritidsinstitutionspladser voldsomt forøget, idet SFO'erne i første omgang ikke afløste de hidtidige fritidshjem. De efterfølgende år valgte de fleste kommuner dog at nedlægge fritidshjemmene eller blot omdanne dem til SFO'er, uden at de flyttede ind på nærmeste skole. I nogle kommuner holdt man fast ved fritidshjemmene – og det så velbegrundet, at der endnu i 2013 er kommuner med selvstændigt fungerende fritidshjem under dagtilbudsloven.

Med begrebet SFO eller skolefritidsordning forsvandt imidlertid også et vigtigt signalord. Det var ordet *hjem*. Fritidshjem angav tydeligt, at institutionen var etableret som en praktisk "erstatning" for det enkelte barns hjem, som jo midt eftermiddag ikke kunne "bruges" for forældrene var ikke hjemme og specielt indskolingens 6-9 årige skulle ikke være "nøglebørn" - alene hjemme i flere timer. Med SFO blev sigtet hurtigt rettet væk fra "hjemmerstatning" til "skolesupplement". Det må anses for at være en uheldig tendens, idet enhver fritidsforanstaltning må opfattes som et tilbud ikke som en pligt. SFH må derfor ikke være "fyldt med" skolerelaterede aktiviteter men reelt sikre børnene helhedsfritid.

Tiden synes derfor moden til at understrege SFO's betydning som kulturinstitution og give SFO pædagogerne mulighed for massivt at kunne kvalificere børns fritid og familielivsevne.

5b2 SFH selvstændiggøres (forsøg)

SFH kan etableres med egen bestyrelse – i første omgang identisk med skolebestyrelsen. Der er sikkert også brug for etablering af et pædagogisk råd for SFH.

2024: I forløbet mod 2024 tilsigtes etableret en helt selvstændig bestyrelse, ligesom SFH ledelsen bliver helt selvstændig i forhold til skolen.

5b3 SFH og skole samarbejde

Der indgås i forbindelse med 5b2 samarbejdsaftaler mellem skole og SFH på alle relevante områder (lokaler, økonomi, børnenes samværsregler....). Herudover kan den enkelte skole og SFH aftale mere vidtgående samarbejde, hvor det måtte være relevant og gennemførligt.

Det er dog vigtigt, at SFH af børnene vedvarende opleves som en selvstændig enhed, hvor fri tid er pejlemærket for institutionen – ligesom begrebet frivillighed.

5b4 Formål og indhold

Formålet med SFH er at sikre børn et tilbud om helhedsfritid. Der udarbejdes med reference til L998, § 3, stk.4 en ny Bek. der nærmere beskriver etablering af SFH/FH med formål, indholdsmuligheder med videre. En sådan ny Bek. kan tage udgangspunkt i L668 af 17.06.2011 (dagtilbudsloven), kap.6, formål for fritidshjem, §45 og §46 og kap.10, formål for klubtilbud m.fl. for større børn og unge, §65.

Formål:

Helhedsfritid betyder, at SFH som selvstændig pædagogisk enhed på skolens matrikel skal have sin egen formålsparagraf og målsætning om, at børnenes tid i SFH er fri tid. Samtidigt skal SFH styrke børne- og ungekulturen og udviklingen af det hele menneske. Det betyder ikke, at børnene ikke skal kunne lære noget eller må få pligter. Det skal bare underordnes børnenes behov for selvstændig brug af tiden. Formålet kan derfor beskrive blandt andet følgende:

- at give børn rum, tid og støtte til at lege
- at sikre børnenes alsidige almene kognitive udvikling gennem pædagogisk virksomhed/ aktiviteter
- at medvirke til en udvikling af børnenes indsigt i familielivets kvaliteter med rettigheder og pligter – en slags familiekundskab i praksis
- at sikre samarbejde med forældrene om dannelse/opdragelse
- at sikre børnene muligheder for at udvikle et fritidsliv udenfor SFH gennem kontakt med det omgivende frivillige børne- og ungdomsarbejde, sport, klubvirksomhed med mere
- at sikre de unge i skolens ældste klasser et klubtilbud, såfremt de ikke umiddelbart kan/vil tilmeldes de almindelige klubber. Specielt elever med særlige behov kan have brug for SFH's tilbud som en slags slusefunktion, ligesom SFH's klubfunktion kan bidrage med støttepædagoger til de elever, som er parate til at prøve kræfter med ophold i en almindelig klub.

Indhold:

SFH eller FH skal i samarbejde med forældrene og børnene selv udvikle indholdet i overensstemmelse med formålsbeskrivelsen. Indholdet skal tilgodese behovet for helhedsfritid til alle børn i indskolingen, mellemgruppen og de ældste klassetrin.

5b5 Familiekundskab

Da SFH jo reelt er en tidsbestemt erstatning for forældre og hjem, er det vigtigt, at pædagogerne gennemfører et differentieret samarbejde med alle forældre, så man fællesskab

kan få defineret de dannelses- og læringsprocesser, som det er svært for forældrene at nå eller magte, når familien ikke er samlet før sidst på eftermiddagen.

En styrkelse af SFH's og pædagogernes rolle står og falder med, at pædagogerne tager udgangspunkt i deres position som "reservefamilie/reserveforældre". Det betyder, at pæ-

dagogerne nødvendigvis må have forberedelsestid til at lave fritidspædagogik som en selvstændig pædagogiks funktion. Pædagoger og forældre skal – som ovenfor nævnt – sammen afdække de individuelle behov, den enkelte familie har med udgangspunkt i en generel målsætning for SFH-pædagogikken. Det vil sige at alle de former for leg, organiserede fritidsaktiviteter og daglige ”gøremål”, der kendetegner en families hjemmeliv, indpasses i pædagogikken i SFH, som en kombination af undervisning og dannelse eller opdragelse.

5b6 Leg

Leg i SFH skal – som i vuggestue og børnehave - være et fundament for hele SFO's virksomhed. Pædagogerne får her en meget vigtig opgave i både at støtte legeudviklingen og endda indføre børnene i forskellige kulturlege, spil og IT ”legeredskaber”.

Med ovenstående in mente er det indlysende, at legen bør sikres en dominerende plads. Det fremføres også ofte i diverse undersøgelser, at mange børn umiddelbart er meget dårlige til at lege, både alene og i grupper. Der er derfor ingen tvivl om, at man i mange institutioner må revitalisere legen – som det eksempelvis sker, hvor en daginstitution etableres som en såkaldt skovbørnehave. På samme måde bør SFH have mulighed for etablering af alternative fysiske placeringer og funktioner.

5b7 Legens fysiske muligheder

Der bør være et stort og mangfoldigt ”indrettet” udeareal og indearealer, der ikke er ”klemte” og støjgenererende.

Mange SFH'er har i dag ikke ideelle legemuligheder, hverken inde eller ude. Det er specielt udemiljøerne, der kan være betænkeligt ”fattige”, når SFH'en er placeret på en skole, der jo ikke har tradition for etablering af udelegemiljøer og også sjældent har den nødvendige plads. Det er klart en ulempe, da netop børnene i SFH har et markeret behov for udeleg, efter en relativt lang skoledag i indemiljøet.

5b8 Læreplaner

Det er vigtigt, at der ikke udarbejdes egentlige læreplaner. Fritidsaspektet og rum og tid til leg er hovedsigtet med SFH. Men pædagogerne skal være så dygtige, at de gennem iagttagelser og anvendelsen af kombinatorisk didaktisk tænkning kan ”se” og også gerne formulere, hvad hvert enkelt barn har brug for i de pædagogisk styrede aktiviteter.

5b9 Efteruddannelse

Der bør efter behov etableres efteruddannelse i pædagogik og dannelse i relation til fritids- og familieliv, særligt i pædagogik, der tilgodeser de pædagogiske behov for indsats overfor

børn med særlige behov, herunder børn, der er blevet inkluderet fra specialforanstaltninger og børn med særlige behov, der ikke er blevet segregeret.